

ВЗАЄМОВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДІАЛОГУ ЧЕРЕЗ МЕДІАТЕКСТ МІЖ АВТОРОМ І ЧИТАЧЕМ

Питанням спілкування, як безпосереднього (напрямую, віч-на-віч), так і опосередкованого (зокрема, через буквенний текст), міжособистісній взаємодії, діалогу між людьми присвячені праці багатьох вчених (Г. Балл, Р. Барт, М. Бахтін, Л. Безугла, Т. Біленко, Н. Чепелева, та ін.). Діалогічна взаємодія, суб'єкт-суб'єктні стосунки передбачають і виявляють розвиток такої важливої особистісної якості як відповідальність, потребу людини у духовному зростанні, в реалізації вищих, буттєвих цінностей (М. Боришевський, С. Братченко, С. Максименко, М. Савчин, М. Смульсон, В. Татенко та ін.).

Відповідальність проявляється у тому, перед ким, за що, яким чином, а також всупереч чому людиною можуть вчинятися дії.

Відповідальність визначається як особистісна якість суб'єкта, яка проявляється *перед собою, власною совістю, а також перед іншими людьми*, зокрема перед тими, з якими автор вступає у взаємодію через текст.

Відповідальність виявляється *за те, що саме автор доносить до іншої людини* – правду чи неправду, чи допомагає шукати і відкривати істину. Тобто, автор має нести відповідальність за неправдиву інформацію, власні слова, їх вплив на людину, її розвиток, психологічне здоров'я і навіть життя. Безвідповідальність має місце у тому випадку, коли інша особистість – споживач інформації не представляється ініціаторові спілкування самоціллю з усією глибиною і шириною його поглядів та очікувань, не вважається суб'єктом, здатним творити власне життя, самостійно здійснювати свій особистий, персональний, індивідуальний, по-своєму унікальний вибір.

Автор несе особисту і професійну відповідальність за зміст свого тексту, за ціннісно-сміслову навантаження, за недопущення спокус втілити власні, можливо й неправильні, минуці, суперечливі смисли, життєві орієнтири: автор має дбати про правдивість, моральність, естетику висловів і тез, доцільність і вчасність повідомлення. Безвідповідальність автора текстового повідомлення виявляється у зневазі до потреб, переконань і життєвих пріоритетів читача, якими б вони не були, а нав'язуванні чужих йому, хибних, несуттєвих, які відволікають від намагань людини об'єктивно глянути на явища, події, власне Я і свій особистісний розвиток, на своє минуле, сьогодення і майбутнє.

Відповідальність виявляється у тому, *які засоби і прийоми* автор статті, повідомлення та ін. використовує, вступаючи в комунікацію з читачем, яку ставить перед собою мету і яким чином її досягає – посередництвом ведення діалогу або маніпулюванням, спонукає до самостійних умовиводів читача, формування його особистої думки, або запобігає до свідомого, умисного, упередженого схиляння людини до проголошених у тексті думок, поглядів, почуттів, і навіть до конкретних дій, які не піддаються критичному осмисленню з боку маніпульованого читача.

Відповідальність усупереч невдачі – бути «не почутим». Таке ставлення має в собі потенцію сформуванню взаємодовіру «автор-читач», допомогти співрозмовникові відкритися діалоговому спілкуванню, навіть за умови, що він

досі був до цього не готовий чи з небажання йти на такий контакт, чи з-за обережності не бути обманутим. Загалом, за даними нашого емпіричного дослідження, сучасні українці мають потребу у рівноправному, діалогічному спілкуванні з автором того чи іншого друкованого матеріалу [3].

Діалог між автором і читачем (як суб'єкт-суб'єктна взаємодія, *бути* – означає *бути* для «Іншого» і через нього – для себе, за М. Бахтіним, як специфічний момент духовного спілкування, за Т. Біленко) можливий за умови, коли не лише той, хто написав текст, а і той, хто його читає, відчував і брав відповідальність перед собою – за сприйняття інформації, щоб її «почути», за власний розвиток, моральність, суб'єктність, а також перед людиною, яка вступає у діалог, за зворотний зв'язок: адже автор спрямований на спілкування, він з повагою і розумінням вибудовує комунікацію і, зі свого боку, очікує на взаємність, тобто надіється на відповідь (на свої сподівання, почуття, а не тільки на змістовну частину повідомлення, його розуміння).

Значить, між автором текстового повідомлення і читачем має бути *взаємовідповідальність*, ставлення один до одного з повагою, довірою, бажанням бути почутим і зрозумілим, узгодити позиції, спільно досягти певної мети. Такою метою може бути отримання інформації про щось, впорядкування і розширення смислів буття, розмірковування над наболілим питанням, вирішення назрілої проблеми спільними зусиллями, якими і є бажання йти назустріч, розуміти і бути зрозумілим, намагатися надати власні аргументи та вислухати чужі, розглянути можливі варіанти виходу з тієї чи іншої ситуації. Усе це є можливим за умови діалогу між автором тексту і читачем.

Отже. Відповідальність є суб'єктною якістю особистості, а взаємовідповідальність – основою суб'єкт-суб'єктних, діалогічних стосунків між людьми. Такі стосунки важливі у «живому» спілкуванні, а також є ефективними, дієвими та розвиваючими між автором писемного, буквеного, друкованого тексту і читачем (газет, журналів, Інтернет –видань тощо), через слово. «Слово бажає бути почутим», – зауважує М. Бахтін [1, с. 324]. «Для слова, – пише вчений, – (а отже, й для людини) немає нічого страшнішого, ніж безвідповідальність. Почутість як така – вже діалогічне відношення. Слово хоче бути почутим, мати відповідь і знову відповідати на відповідь, і так *ad infinitum*. Воно вступає у діалог, який не має смислового завершення» [2, с. 322].

Література:

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1986. 445 с.
2. Бахтін М. Проблема тексту в лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 318-323.
3. Гурлева Т.С. Громадянин і буквений текст: «Ні» маніпулятору. *Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф.*, 2018, С. 137-141. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710434/>